

วัฒนธรรมจีนที่ศาลหลักเมืองในภาคตะวันออก

รองศาสตราจารย์บุญเดิม พันรอบ

บทคัดย่อ

การศึกษาวัฒนธรรมจีนในศาลหลักเมืองภาคตะวันออก 8 จังหวัด คือ ชลบุรี จันทบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา ตราด นครนายก ปราจีนบุรีและสระแก้ว ศึกษาวัฒนธรรมจีนที่ศาลหลักเมืองด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ภาษาและวรรณกรรม ผลการศึกษาพบว่าสถาปัตยกรรมที่ศาลหลักเมืองมี 4 ประเภทคือ ประเภทแรก สถาปัตยกรรมไทยพื้นบ้านพบที่ศาลหลักเมืองชลบุรีไม่มีเสาหลักเมือง ที่ชลบุรีพบศาลหลักเมืองที่บางพระอีกแห่งหนึ่งเป็นสถาปัตยกรรมจีนไม่มีเสาหลักเมืองเช่นเดียวกัน ประเภทที่ 2 สถาปัตยกรรมไทยพบที่สระแก้ว ปราจีนบุรี และนครนายกมีเสาหลักเมือง ประเภทที่ 3 สถาปัตยกรรมไทยและสถาปัตยกรรมจีนพบที่ฉะเชิงเทรา จันทบุรี และระยองมีเสาหลักเมือง ประเภทที่ 4 สถาปัตยกรรมจีนพบที่ตราดมีเสาหลักเมืองและสิ่ง ลึงค์ ประติมากรรมจีนที่ศาลหลักเมืองพบที่ตราด จันทบุรี ฉะเชิงเทราและนครนายก จิตรกรรมจีนเป็นจิตรกรรมเกี่ยวกับความเชื่อพื้นบ้านแบบจีน ความเชื่อศาสนาพุทธนิกาย มหายานและศาสนาเต๋า ภาษาและวรรณกรรมเป็นแบบจีนพบที่ศาลหลักเมืองทุกจังหวัด

Abstract

The study of the Chinese Culture at the city pillar shrine in Eastern area aims to study the architecture, the sculpture, the painting and the language and literature. The results are following: there are 4 type of architectures ,the first type are Thai traditional architecture at city pillar shrine with no column in Chon Buri and Chinese architecture in Bangpra , the second are Thai architecture in Sa Kaeo , Prachin Buri and Nakhon Nayok with the columns, the third types are Thai architecture and Chinese architecture in Chachoengsao, Chanthaburi and Rayong, the forth type is

Chinese architecture in Trat. The Chinese Sculptures are in the city pillar shrine at Trat, Chanthaburi , Chachoengsao ,Nakhon Nayok and Rayong. The Chinese paintings are about Chinese folklore , Mahayana-Buddhism and Taoism. The Chinese language and literatures are literatures in Chinese Tradition.

บทนำ

ภาคตะวันออกประกอบด้วยพื้นที่ 8 จังหวัดคือ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ระยอง จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี นครนายกและสระแก้ว ภาคตะวันออกตั้งอยู่บนชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกมีชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 500 กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของเมืองท่าชายฝั่งทะเลเมื่อประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว ชาวจีนได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานชายฝั่งทะเลในชุมชนต่างๆ ประปนกับชาวไทยและชนพื้นเมืองอื่น ๆ เช่น มอญ กระเหรี่ยง กูลา ไทยมุสลิม ลาว และชอง ชาวจีนได้หล่อหลอมวัฒนธรรมเข้ากับชาวไทยและชนพื้นเมืองอย่างสมานฉันท์ไม่มีความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมไทยในภาคตะวันออก ศาลหลักเมืองเป็นศูนย์กลางของชุมชนเมื่อสร้างเมืองขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ การสร้างศาลหลักเมืองเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์การตั้งชุมชนอย่างหนึ่ง ศิลปวัฒนธรรมจีนมักจะปรากฏในศาลหลักเมืองเนื่องจากชาวจีนชอบไปตามศาลเจ้าในชนบทที่เป็นที่สิงสถิตของวิญญาณและผี เช่นเดียวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมืองในเมือง¹ การศึกษาเรื่องศาลหลักเมืองจึงเป็นเรื่องที่จะทำให้เป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ชุมชนอย่างหนึ่ง

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาวัฒนธรรมจีนด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ภาษาและวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในศาลหลักเมืองของภาคตะวันออก ประเมินบทบาทความสำคัญของวัฒนธรรมจีนที่ปรากฏในศาลเจ้าเพื่อนำไปสู่การจัดการแหล่งการเรียนรู้และการจัดระบบสารสนเทศสำหรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

นิยามสำคัญ : ศาลหลักเมือง หมายถึงอาคารสิ่งก่อสร้างเป็นสถานที่ที่สถิตของเจ้าพ่อหลักเมือง พระหลักเมืองและหลักเมืองที่เป็นนิมิตหมายว่าได้สร้างเมือง ณ ที่ตรงนั้น เมื่อวันที่ เดือน ปี เวลา นาที ที่ประดิษฐานหลักเมือง

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาวัฒนธรรมเงินด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ภาษาและวรรณกรรมเงินที่ปรากฏในศาลหลักเมืองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากการสำรวจภาคสนาม ในช่วงระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ.2552 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2553.²

ผลการศึกษา

จังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดเดียวที่ไม่มีหลักเมืองในศาลหลักเมือง ศาลหลักเมืองเป็นสถาปัตยกรรมทรงไทยพื้นถิ่นภาคกลางแบบเรียบง่าย ภายในศาลหลักเมืองมีเจี๊วต์ไม้กระดานมีรูปแกะสลักภาพเทพารักษ์ศิลปะแบบอยุธยา ภายในศาลหลักเมืองมีอักษรไทยเขียนคำว่า เจริญ สุข สวัสดิ มีอักษรจีนเขียนว่า” เป่า โย่ว ซื่อ หมิน “-ขอปกป้องคุ้มครองประชาชน ภายนอกอาคารศาลหลักเมืองมีต้นโพธิ์ใหญ่

ศาลหลักเมืองชลบุรีเดิมเข้าใจว่าเป็นศาลเทพารักษ์ ความคิดเห็นนี้พิจารณาจากเจี๊วต์แผ่นไม้กระดานมีรูปแกะสลักภาพเทพารักษ์จำนวน 7 แผ่น ขนาดสูงสุดราวเมตรเศษและมีระบุคำว่า”ทรงเมือง”ด้านล่างของเจี๊วต์ โดยเฉพาะเจี๊วต์แผ่นกลางภาพสลักมีลักษณะคล้ายศิลปะแบบอยุธยา เชื่อว่าศาลหลักเมืองนี้หรือศาลเทพารักษ์เดิมน่าจะสร้างร่วมสมัยกับวัดใหญ่อินทาราม ชลบุรี ศาลนี้มีการปรับปรุงเป็นระยะ ๆ เดิมเข้าใจว่ามีความสูงเพียง 2 เมตรถึง 3 เมตรลักษณะทรงไทยเรียบง่าย บริเวณนี้เดิมเป็นสะพานยาวน้ำขึ้นถึงศาลเจ้าพ่อหลักเมือง มีป่าโกงกาง ป่าแสมถึงหน้าแก่งมีการซ่อมเป็นระยะ ๆ ศาลหันหน้าลงทะเล ข้างศาลมีต้นโพธิ์ใหญ่ 1 ต้น หลังศาลมีบ่อน้ำ 1 บ่อ ชาวบ้านเรียกว่าบ่อ

ศาลเจ้า หน้าศาลมีสะพานยาวพุ่งตรงไปทะเล สะพานนี้มีชื่อว่าสะพานยาวคือยาวกว่าทุก สะพานในสมัยนั้น จึงเป็นทำขนส่งสินค้าติดต่อไปมากับต่างจังหวัดอีกด้วย ต่อมาเมื่อเรือ สะพานกลายเป็นซอยมีชื่อใหม่ว่าซอยที่ฆามาโรคซึ่งแปลว่าทางยาว เดิมศาลมีงาน ประจำปีคือประเพณีกองข้าว เข้าทรงในวันขึ้น 6 ค่ำเดือน 6 เป็นเวลาติดต่อกัน 3 วัน ตอนเช้ามีการเข้าทรงทำพิธีกองข้าวที่ข้างคลองบางปลาสร้อย ประเพณีกองข้าวก็เริ่มจาก ศาลหลักเมืองนี้เป็นแห่งแรกของจังหวัดชลบุรี ศาลนี้บูรณะครั้งที่ 1 พ.ศ.2492³

**สถาปัตยกรรมไทยแบบพื้นถิ่น
ภาคกลางศาลเจ้าพ่อหลักเมืองชลบุรี**

**เป่า โย่ว ชื่อ หมิน -ขอ
ปกป้องคุ้มครองประชาชน**

**เจว็ดปิตทอง 7 แผ่น แผ่นกลางเป็น
ศิลปะสมัยอยุธยาที่ศาลหลักเมืองชลบุรี**

ชุมชนบางพระจังหวัดชลบุรีมีปรากฏตั้งแต่สมัยอยุธยาจากบันทึกหลักฐาน
แน่นอนในแผนที่ไตรภูมิโบราณปรากฏชื่อตำบลสำคัญของชลบุรี 4 ตำบล เรียงจากทิศ
เหนือไปสู่ทิศใต้ คือ ตำบลบางทราย ตำบลบางปลาสร้อย ตำบลบางพระเรือหรือตำบล
บางพระในปัจจุบัน และตำบลบางละมุงหรืออำเภอบางละมุงในปัจจุบัน ได้ยกฐานะเป็น
เทศบาลตำบลเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2542 ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองบางพระจังหวัด
ชลบุรีในปัจจุบันเป็นศาลเจ้าพ่อหลักเมืองปึงเต้ากง มีอักษรจีนกำกับไว้

เจ้าพ่อหลักเมืองบางพระบึงเต่างอ ด้านซ้าย เต่างงซึ่งอิงก้อยหลิมมิ่ง
เจ้าพ่อหลักเมืองอุแลประหารณ ด้านขวา บึงเสือกฮักเฮ็กปีหะเก็ก
เจ้าพ่อหลักเมืองปกครองเก่งทำให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข

เหล่าบึงกง ด้านซ้าย เต่างงผู้เค้าอิ้วหลิมมิ่ง
ประชาชนท้ออะไรท่านรู้เรื่องทั้งหมด
ด้านขวาเขียนว่า ปึง ยั้ง ป้อ ฮือ ความยุติธรรม

จังหวัดสระแก้ว

จังหวัดสระแก้วได้รับการจัดตั้งให้เป็นจังหวัด เมื่อปี พ.ศ.2536 เป็นจังหวัดลำดับที่ 74 ของประเทศไทย โดยแยกออกมาจากจังหวัดปราจีนบุรี ศาลหลักเมืองจังหวัดสระแก้วตั้งอยู่ ณ ปริมณฑลกาญจนภิเษก หมู่ที่ 3 ตำบลท่าเกษม อำเภอเมืองสระแก้ว ศาลหลักเมืองแห่งนี้เกิดจากความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ในการจัดสร้างศาลหลักเมืองประจำจังหวัดสระแก้วขึ้น เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันและเป็นศูนย์รวมขวัญ กำลังใจ และความรัก สัมผัสสามัคคีในหมู่พสกนิกรชาวสระแก้ว โดยการดำเนินการเบื้องต้นได้คัดเลือกต้นชัยพฤกษ์ ที่มีคุณลักษณะต้องตามโบราณราชประเพณี ขนาดเส้นรอบวงที่โคนต้น 120 นิ้ว สูง 229 นิ้ว อยู่หมู่ที่ 1 ตำบลแซร์อ้อ อำเภอวัฒนานคร ได้กระทำพิธีมัดพลีวงสรวงรุกขเทวดาเมื่อวันพุธที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538 เวลา 10.00 น. หลังจากนั้นแกะสลักเป็นเสาหลักเมืองขนาดสูง 140 นิ้ว การก่อสร้างศาลหลักเมืองได้ฤกษ์ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2538 โดยสร้างตามแบบมาตรฐานของกองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร ประกอบด้วยปราสาทองค์ใหญ่ขนาดฐาน 6.60 เมตร สูง 19.10 เมตร และ ปราสาทสี่ทิศ⁴ ศาลหลักเมืองสระแก้วมีใบเชิยมชีสำหรับผู้ที่มาไหว้ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองไว้บริการด้วย

ศาลหลักเมืองสระแก้วสถาปัตยกรรมไทย หลักเมืองจำนวนสองเสาที่ศาลหลักเมือง ใบเขียนซีที่ศาลหลักเมือง

จังหวัดปราจีนบุรี

ปราจีนบุรีเป็นจังหวัดที่มีหลักฐานโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์สมัยทวารวดีที่เมืองศรีมโหสถ เป็นชุมชนที่มีศาลพระหลักเมืองเป็นอาคารสถาปัตยกรรมไทยหลังคาทรงจัตุรมุขส่วนบนเป็นยอดปรางค์ ศาลพระหลักเมืองปราจีนบุรี สร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มีการแก้ไขปรับปรุงมาแล้วหลายครั้ง ในปี พ.ศ. 2514 ได้ริเริ่มให้ทำการก่อสร้างศาลพระหลักเมืองหลังใหม่ขึ้น เพื่อให้เป็นปูชนียสถานของจังหวัดปราจีนบุรีสืบต่อไป และวางศิลาฤกษ์ศาลพระหลักเมือง⁵ ป้ายศาลพระหลักเมืองมีอักษรจีนกำกับว่า “ก๊ว จู้ เหมี่ยว “ หลักเมืองปราจีนบุรียอดปลายเสาสลักเป็นพรหมสี่หน้า มีภาพเทพเจ้าจีนและมีอักษรจีนกำกับไว้ มีผู้ถวายภาพไว้ที่ศาลพระหลักเมืองเขียนไว้ว่า”ชื่อ ปัง จิง หยง จิ้น อู่ อู่ ลู่ ไฉ่ เป่า ไหล” เงินมาทั้งสี่ด้านทุกทิศ

ศาลพระหลักเมือง
-แก้ว ฐ เหมียว

ศาลพระหลักเมืองเป็นศาลาจัตุรมุขหลังคาทรงปราสาท

ยอดเสาหลักเมืองสลักเป็นพรหมสี่หน้า

ชื่อ บึง จิง หอง จีน ชู่ ชู่ ชู่ ไฉ่
เปา ไหลด -เงินมาทั้งสี่ด้านทุกทิศ

จังหวัดนครนายก

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเดิมเป็นเสาหลักยาวประมาณ 1 เมตรเศษปลายเสาแกะสลักเป็นรูปดอกบัว ตั้งอยู่บริเวณกำแพงเมืองเก่าต่อมาประมาณ พ.ศ. 2453 ทางราชการเห็นว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเดิมชำรุดมากจึงได้ย้ายหลักเมืองไปประดิษฐานที่ตึกแดงในโรงเรียนสตรีประจำจังหวัด คือโรงเรียนศรีนครนายก ภายหลังได้ย้ายมาสร้างใหม่ริมแม่น้ำนครนายก ภายในสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ รัชกาลที่ 9 โดยสร้างเป็นศาลาจัตุรมุข หลังคาส่วนบนเป็นยอดปราสาทเพื่อความสง่างาม และเป็นมงคลคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดนครนายก ๖ ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองมีเสาหลักเมืองสองต้น เป็นเสาหลักเมืองรูปดอกบัวหลักเดิม และเสาหลักเมืองสร้างใหม่ประดิษฐานเคียงคู่กัน ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองมีประติมากรรมจีนมีอักษรจีนกำกับ ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองมีเจ็ดไม้สลักภาษาจีน”ผิงอัน” หมายถึงปลอดภัย ด้านบนสลักเป็นเทพารักษ์วางผิงกำแพงตรงบริเวณประติมากรรมจีน

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองนครนายกศาลา
จตุรมุขหลังคาสวนบนเป็นยอดปราสาท

หลักเมืองจำนวนสองหลัก หลักเดิมเป็น
เสารูปดอกบัวชารุด จึงสร้างหลักเมืองใหม่

ประติมากรรมจีน ด้านซ้ายเขียนภาษาจีนว่า ซื่อ เฟย
กู่ ซง หมิน เจียน -คนฉลาดสามารถแบ่งได้ว่าอะไรดีไม่ดี
ด้านขวาเขียนว่า ซ่าง ผา โห่ยว เจี้ยน
จือ ซื่อ -แยกแยะให้หรือทำโทษ

เจ้า "ไม่สลักภาษาจีน" ผิง อัน" หมายถึงปลอดภัย

จังหวัดฉะเชิงเทรา

ศาลหลักเมืองฉะเชิงเทราสร้างขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2376-2390 ไทยกับญวนเกิด
ข้อพิพาทแย่งชิงอำนาจการปกครองในเขมรจนลุกลามเป็นสงคราม "อานามสยามยุทธ"⁷
เมืองฉะเชิงเทราจึงเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญในการปกป้องราชธานีจากการรุกรานของ
ญวน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงรักษ์
รณเรศเป็นแม่กองย้ายที่ว่าการฉะเชิงเทราจากปากแม่น้ำเจ้าโล้มาที่บ้านท่าไข่ซึ่งอยู่คนละ
ฝั่งแม่น้ำ แขวงเมืองฉะเชิงเทราเริ่มแม่น้ำบางปะกงและให้สร้างป้อมกำแพงเมืองขึ้น เพื่อ
ป้องกันศัตรูพร้อมทั้งมีการสร้างเสาหลักเมืองจังหวัดฉะเชิงเทราขึ้นเป็นครั้งแรก ใน พ.ศ.
2377 เชื่อกันว่าเป็นที่สถิตของจิตวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ เพื่อคุ้มครองบ้านเมืองและ
ประชาราษฎร์ให้พ้นจากภัยสงครามและอันตรายทั้งปวง

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสาหลักเมืองได้ชำรุด พระยาวิเศษฤๅชัย(ช่วง) เจ้าเมืองฉะเชิงเทราพร้อมด้วยพระเกรียงไกรขบวนยุทธ(เสือ) ปลัดเมืองผู้เป็นน้องชายได้ตัดต้นมะค่า วัชรอบได้ 4 กำ ยาว 6 ศอก มาเปลี่ยนแทนเสาหลักเมืองที่ชำรุด พร้อมทั้งมีการบำเพ็ญกุศลและสมโภชในการยกเสาหลักเมือง เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม ร.ศ. 114(พ.ศ. 2438) แต่อาคารศาลหลักเมืองยังมีขนาดเล็กไม่สง่างามสมกับเป็นที่ประดิษฐานตั้งหลักเมืองอันศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพบูชาของชาวจังหวัดฉะเชิงเทรา ในพ.ศ. 2540 ได้ก่อสร้างเสาหลักเมืองใหม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ประกอบพิธีสมโภชศาลหลักเมือง เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2542 ศาลหลักเมืองฉะเชิงเทราปัจจุบันตั้งอยู่ถนนมรุพงษ์ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ข้างโรงพยาบาลเมืองฉะเชิงเทรา ศาลหลักเมืองที่ก่อสร้างขึ้นมาใหม่เป็น

ศาลหลักเมืองศาลาจัตุรมุขสถาปัตยกรรมไทยหลังคาทรงปราสาท

หลักเมืองเก่าและหลักเมืองใหม่จำนวนสองหลัก

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสถาปัตยกรรมจีน

เจ้าพ่อหลักเมืองประติมากรรมจีนมีข้อความเขียนว่า ซ่าน เฮอ ไ่ว เป้า ทำศึกหรือทำตัวก็มีผลเงิน ฮี เหล่า เหลียน วาน บู๋ หอิน พยาง ขวาง กง เจิ้ง ชี ฉวน เซียน จิว ทำดีเพื่อประชาชนเพื่ออยู่ต่อไป

ฉิว เซียน ฉู-หาคมนทำงานในวัง ช่งเค้ เต้า ชู ไซ่ ซ่ง เหล่า จิน- เต้าเจี้ยวราชวงศ์โจวขอร้องให้เจียงจื่อหยางมาช่วยรบ (1123 -256 ปีก่อนค.ศ.)

ลัทธิเต๋า(500 ปีก่อน ค.ศ.)

ฉี ฉือ หมิ เทวิน หวัง -ไซซีคนงามแห่งแผ่นดิน

หลิว เปย เจ้า ฉิง -เล่าปี่หากภรรยา (พุทธศตวรรษที่ 1 หรือ ค.ศ.506 ยุคเสียด๊ก) (สามก๊ก พ.ศ.763-823)

ไซอี่เรื่องราวการเดินทางของพระดังซำจั้ง

สถาปัตยกรรมไทยจัตุรมุขหลังคาทรงปราสาท ภายในมีหลักเมืองสองเสาประดิษฐานอยู่บริเวณเดียวกันมีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสถาปัตยกรรมจีนและประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมืองแบบจีนเจ้าพ่อเชื่อมกับองค์รัชและเลขาประดิษฐานไว้ จิตรกรรมภายในศาลเจ้าอธิบายเรื่องราวสมัยราชวงศ์โจวหรือเสียด๊ก เรื่องนางไซซีหญิงงามสมัยเสียด๊กเล่าจื้อศาสดาเต๋า และเรื่องเกี่ยวกับสามก๊ก นอกจากนี้ยังมีเรื่องเกี่ยวกับไซอี่หรือพระดังซำจั้ง มีอักษรจีนอธิบายประกอบด้วย

จังหวัดจันทบุรี

ศาลหลักเมืองมี 3 แห่งคือ แห่งแรกศาลหลักเมืองจันทบุรีปัจจุบันซึ่งอยู่หน้าค่ายตากสิน ศาลหลักเมืองของจังหวัดจันทบุรีตั้งหลังจากย้ายมาจากบ้านหัววังตำบลพุงทะลายเดิม ศาลเดิมสร้างด้วยศิลาแลงได้ชำรุดทรุดโทรมจึงไม่เหลือลักษณะศาลหรือหลักเมืองว่ามีลักษณะอย่างไร สันนิษฐานว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสร้างขึ้นเมื่อพระองค์ได้เสด็จเข้าเมืองจันทบุรีเมื่อวันอาทิตย์แรม 3 ค่ำ เดือนเจ็ด ปีกุน นพศก จุลศักราช 1129 ตรงกับวันที่ 14 มิถุนายน พุทธศักราช 2310 ต่อมาได้มีการบูรณะเป็นศาลหลักเมืองซึ่งทางจังหวัดจันทบุรีกำหนดให้เป็นหลักเมืองจันทบุรีปัจจุบัน รวมทั้งหล่อองค์เจ้าพ่อหลักเมืองขึ้นใหม่ด้วย โดยวางศิลาฤกษ์เมื่อปี พ.ศ. 2524 ก่อสร้างแล้วเสร็จปี พ.ศ. 2526 หลักเมืองเป็นแท่งศิลา ส่วนเจ้าพ่อหลักเมืองเป็นเทพเจ้าเงิน

สถาปัตยกรรมไทยศาลหลักเมืองจันทบุรี **หลักเมืองจันทบุรี** เงิน หวง งง เสน่ เทพเงิน หวง งง เจ้าพ่อหลักเมือง

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราบริเวณศาลหลักเมืองจันทบุรี

ศาลเจ้าหลักเมืองที่ค่ายเนินวงสถาปัตยกรรมไทยแบบเรียบง่าย

ศาลเจ้าหลักเมืองที่ค่ายเนินวง

ศาลหลักเมืองแห่งที่สองคือศาลเจ้าหลักเมืองที่ค่ายเนินวง ตำบลบางกะจะมีหลักเมืองอยู่ภายในมีศาลพระเจ้าตากสินมหาราช⁸ แห่งที่สามคือศาลหลักเมืองเมืองขลุงอยู่ที่อำเภอขลุง ประวัติศาสตร์อำเภอขลุงเริ่มจากการค้นพบศิลาจารึกขลุงซึ่งเป็นหินทรายสีแดงใช้อักษรปัลลวะพุทธศตวรรษ 12 เมืองขลุงนี้น่าจะเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรขอม ซึ่งจะตอนช้างไปที่เมืองเพนียด จันทบูรณแล้วคัดช้างส่งไปใช้แรงงานในอาณาจักรขอม เดิมทีเดียวอำเภอขลุงเป็น “เมือง” มีเจ้าเมืองปกครองเรียกกันว่า “เมืองขลุง” (หรือเมืองขลุงบุรี ตามหลักฐานเมื่อปี จ.ศ.1233/ค.ศ.1871/พ.ศ.2414) จดหมายเหตุเกี่ยวกับเขมรและญวนในรัชกาลที่ 3 ฉบับที่ 12 ใบบอกเจ้าพระยาบดินทรเดชา(สิงห์ สิงหเสนี) ปัจจุบันยังพบซากบ้านเมืองเก่าบริเวณโรงเจขลุง ซึ่งพบก้อนอิฐโบราณมากมาย จากคำบอกเล่าของผู้ดูแลว่าภายใต้พื้นดินซึ่งทางโรงเจ ก่อผนังปูนล้อมไว้ นั้นเป็นสิ่งก่อสร้างจากอิฐ และมีของเก่าโบราณมากมาย แต่ยังไม่อนุญาตให้ใครขุดขึ้นมา ด้วยเหตุผลหลายประการ ปัจจุบันอำเภอขลุงเคยเป็นเมืองขลุงมาก่อน จนกระทั่งปี พุทธศักราช 2448 ถูกยุบเป็นอำเภอต่อมาในปีพุทธศักราช 2449 กลับได้ยกฐานะเป็นเมืองอีก แล้วกลับยุบเป็นอำเภอขลุงถึงปัจจุบัน ศาลหลักเมืองขลุงเป็นทรงเก๋งจีน⁹ ภายในศาลมีหลักเมืองตั้งอยู่ 2 หลัก มีประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมืองขลุง มีอักษรจีนกำกับว่า “กง เชิง หวู ซื่อ” –คนชื่อศักดิ์ และมีสัญลักษณ์ศาสนาเต๋ายู่ด้านหลัง ภายในศาลเจ้ามีจิตรกรรมศาสนาเต๋า และวรรณกรรมเลียดก๊กก็มีอักษรจีนกำกับอยู่

ศาลหลักเมืองขลุง-เจียง หวง กู่ เหมี่ยว หลักเมืองขลุงสองหลักภายในศาล

กง เจียง หว ซื่อ - คนซื่อสัตย์ -
เข้าพ่อหลักเมืองขลุง

เสียดก๊ก 67 ปีก่อนพุทธศตวรรษ โจวเหวินหวัง ฉิว เสียด
-โจ เหวิน หวังขอร้องให้เสียดซื้อหยางมาช่วยรบ

จังหวัดระยอง

หลักเมืองระยองไม่พบหลักฐานว่าได้มีการสร้างหลักเมืองไว้ในสมัยก่อนหรือไม่ จึงได้มีการสร้างหลักเมืองระยองขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2438 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ถนนหลักเมือง ตำบลท่าประดู่ อำเภอเมือง ในเขตเทศบาลเมืองระยอง เมื่อปี พ.ศ.2486 ระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา เสาหลักเมืองเกิดชำรุดหักขาดลง ชาวบ้านได้ช่วยกันนำไปฝังไว้ในที่เดิมโดยไม่มีอาคารคลุม ต้องกราบแดด กราบฝน ผุกร่อนไปตามกาลเวลา ต่อมาชาวระยองได้ช่วยกันสร้างศาลหลักเมืองด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ.2510 แต่เนื่องจากบริเวณที่ตั้งศาลหลักเมืองเดิมมีพื้นที่คับแคบ ชาวจังหวัดระยองจึงได้พร้อมใจกันสร้างศาลหลักเมืองขึ้นมาใหม่ โดยสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ฯ ได้ทรงพระกรุณาเสด็จมาทรงวางศิลาฤกษ์ สร้างมณฑป เมื่อปี พ.ศ. 2535 เป็นมณฑปจัตุรมุข และได้นำเสาหลักเมืองที่ทำขึ้นใหม่ด้วยไม้

สักทอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้ทรงพระสุหร่ายและพระราชทานกลับมาสวมหลักเมืองเก่าให้สูงและสง่างามยิ่งขึ้นเป็นมิ่งขวัญสำแก่ชาวระยองตลอดไป¹⁰

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองระยองหลังคามณฑป

หลักเมืองระยอง

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองปึงเถ่ากง ระยอง

เจ้าพ่อหลักเมืองปึงเถ่ากง

เจว็ดไม้ด้านซ้ายและด้านขวาภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจำนวน 4 แผ่นตั้งอยู่

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองระยองสถาปตยกรรมจีนมีประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมืองปึงเถ่ากงอยู่ภายในศาลเจ้ามีจิตรกรรมศาสนาพุทธนิกายมหายาน เช่น เจ้าแม่กวนอิม กำเนิดนาจา และมีภาษาจีนกำกับ นอกจากนี้ยังมีเจว็ดไม้จำนวน 4 แผ่นตั้งอยู่ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ในภาคตะวันออกเจว็ดไม้ในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจะมีปรากฏให้เห็นใน 3 จังหวัด คือจังหวัดชลบุรี นครนายกและระยอง

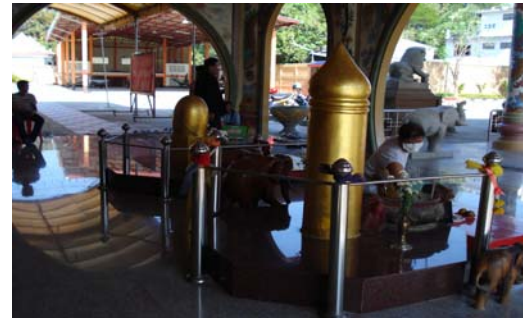
จังหวัดตราด

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองจังหวัดตราดตั้งอยู่บนถนนหลักเมืองใกล้วัดโยธานิมิต ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมือง จังหวัดตราด เป็นจังหวัดเดียวที่มีอาคารศาลหลักเมืองแบบจีน ไม่มีอาคารศาลหลักเมืองแบบไทย สันนิษฐานว่าพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นผู้สร้างไว้

เมื่อครั้งมารวบรวมรีพลกอบกู้เอกราชที่ตราด ชาวเมืองตราดได้บูรณะให้คงสภาพดีและ
 ศาลหลักเมืองนี้เป็นที่เคารพนับถือของชาวจังหวัดตราดเป็นอย่างมาก¹¹ สถาปัตยกรรม
 ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราดสร้างขึ้นใหม่ใน พ.ศ.2543 รูปทรงคล้ายพระราชวังจีน
 โบราณ หลังคามี 3 ช่วงมุงด้วยกระเบื้องเคลือบดินเผา มีรูปมังกรคู่อยู่บนหลังคา ชายคา 2
 ชั้น ส่วนชายคาล่างเป็นรูปหงส์ทั้ง 4 มุม คู่อันซ้อยงดงาม ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองได้
 แบ่งพื้นที่เป็น 2 ส่วน ชั้นในของศาลเจ้าตรงกลางเป็นแท่นที่ประทับองค์เจ้าพ่อหลักเมือง
 เสียอังกะ เคียงข้างด้วยเทพเจ้าอีก 2 องค์ด้านซ้ายคือเทพเจ้าโชคกลางไฉ่ซิ้งเอี้ย ด้านขวาคือ
 เทพเจ้าปฐพีกำเทียงไต้ตี้ ชั้นนอกของศาลหลักเมืองเป็นที่ประดิษฐานของเสาหลักเมือง 2
 หลัก เสาต้นสูงคือเสาหลักเมือง เสาต้นต่ำคือเสาศิวลึงค์ มีเรื่องเล่าว่าสิวลึงค์เดิมอยู่ที่
 ตำบลห้วยแร้ง เจ้าเมืองสมัยนั้นเดินทางไปพบมีผู้คนศรัทธากราบไหว้เชื่อว่าสามารถ
 รักษาโรคภัยไข้เจ็บได้จึงอัญเชิญมาไว้คู่กัน การสร้างวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย
 ไทยส่วนใหญ่ก่อสร้างตามรูปแบบศาลเจ้าทางภาคใต้ของประเทศจีนแบ่งออกเป็นสอง
 ประเภทคือ ประเภทแรกสวนหรือบ้าน ประเภทที่สองวิหารหรือพระราชวัง¹² นอกจากนี้
 ในบริเวณศาลหลักเมืองยังมีศาลเจ้าปึงเถ่ากงอยู่ด้วย ในวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี มี
 งานฉลองที่เรียกว่า “วันงานพลีเมือง” หรือที่ชาวจีนเรียกว่า “วันเซี่ยกงแซยิด” หมายถึง
 วันเกิดเจ้าพ่อหลักเมืองมีพิธีทำบุญตักบาตรแบบไทย และมีงานประจำปีศาลปึงเถ่าม่า
 แบบจีนช่วงก่อนและหลังตรุษจีน 1 เดือน มีจิตรกรรมศาสนาพุทธนิกายมหายาน
 เกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้า วรรณกรรมเรื่องสามก๊ก และไซอิ๋วมีอักษรจีนกำกับ

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตราด

**เสาหลักเมืองสองหลักคู่เป็นเสาศิวิลิ่งค์
ซ้ายมือคู่กับเสาหลักเมือง**

เสี่ย อึ้ง กง เจ้าพ่อหลักเมืองตราด

พุทธประวัติในนิกายมหายาน

จังหวัดตราดมีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองที่บ่อไร่อีกแห่งหนึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบ
ไทยมีหลักเมืองภายในศาล ติดกับศาลหลักเมืองมีศาลเจ้าพ่อศาลหลักเมืองบ่อ
ไร่สถาปัตยกรรมแบบจีนมีอักษรจีนกำกับไว้ว่า –เจ้าพ่อหลักเมืองบ่อไร่ –“จู้ ชาน โป่ว
กง เหมี่ยว” และมีประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมืองบ่อไร่ประดิษฐานภายในศาลเจ้า ศาล
เจ้าพ่อบ่อไร่ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างเมืองบ่อไร่มาก่อน

ศาลหลักเมืองบ่อไร่

หลักเมืองบ่อไร่

ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองบ่อไร่-ชุมชน เป็น โฉว กง เหมี่ชว

เจ้าพ่อหลักเมืองบ่อไร่

ตารางสรุปวัฒนธรรมจีนที่ศาลหลักเมืองภาคตะวันออก

จังหวัด	การเรียกชื่อศาลหลักเมือง	สถาปัตยกรรม	ประติมากรรม	จิตรกรรม	ภาษาและวรรณกรรม
ชลบุรี	ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองชลบุรี และศาลเจ้าพ่อหลักเมืองบางพระไม่มีหลักเมืองทั้งสองแห่ง	สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองบางพระ สถาปัตยกรรมจีน	ประติมากรรม ปึงเถ่ากงที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง บางพระมีเจี๊วด ศิลปะอยุธยา ภายใน จำนวน 1 แผ่น	-----	อักษรจีนอยู่ภายในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองทั้งสองแห่ง

สระแก้ว	ศาลหลักเมือง	สถาปัตยกรรม ไทยมีหลัก เมืองสองหลัก	-----	-----	เขียน ภาษาจีนใน ศาลหลักเมือง
ปราจีนบุรี	ศาลพระ หลักเมือง	สถาปัตยกรรม ไทยแผ่นป้าย ศาลภาษาไทย และภาษาจีน	-----	-----	มีอักษรจีน
นครนายก	ศาลเจ้าพ่อหลัก เมือง	สถาปัตยกรรม ไทยมีเสาหลัก เมือง	ประติมากรรม จีนภายในศาล เจ้าพ่อหลัก เมืองและเจวิด ไม้ภายในหนึ่ง แผ่น	-----	อักษรจีน ประกอบ ประติมากรรม
ฉะเชิงเทรา	ศาลหลักเมืองและ ศาลเจ้าพ่อหลัก เมือง	สถาปัตยกรรม ไทยภายในมี หลักเมืองและ สถาปัตยกรรม จีนภายในมี เจ้าพ่อหลัก เมือง	ประติมากรรม เจ้าพ่อหลัก เมืองแบบจีน	เล่าจื้อ สามก๊ก เลียดก๊ก ไชซี	อักษรจีน ประกอบ จิตรกรรม
จันทบุรี	ศาลหลักเมือง จันทบุรีศาล เจ้าพ่อหลักเมือง	สถาปัตยกรรม ไทยภายในมี ประติมากรรม	เจ้าพ่อหลักเมือง ประติมากรรมจีน ในศาลหลักเมือง สถาปัตยกรรมไทยที่	จิตรกรรมศาสนา พุทธนิกาย มหายานและ จิตรกรรมจีนไชอิ้ว	อักษรจีนใน ไชอิ้ว เลียด

	ค่ายเนินวง และศาลหลัก เมืองขลุง	เงินเจ้าพ่อหลัก เมืองคู่กับเสา หลักเมืองและ ศาลหลักเมือง ขลุงมีเจ้าพ่อ หลักเมือง ประติมากรรม จีนและเสาหลัก เมืองสองเสา	ศาลหลักเมือง จันทบุรี ศาลหลักเมืองขลุง สถาปัตยกรรมจีน และประติมากรรม เจ้าพ่อหลักเมือง จีน	และเลียคัก	ก๊ก
ระยอง	ศาลหลัก เมืองระยองและ ศาลเจ้าพ่อหลัก เมืองระยอง	สถาปัตยกรรม ไทยมีหลักเมือง และศาลเจ้าพ่อ หลักเมือง สถาปัตยกรรม จีน	เจ้าพ่อหลัก เมืองประติ มากรรมจีนมี เจวีคอยู่ภายใน จำนวน 4 แผ่น	จิตรกรรม ศาสนาพุทธ มหายาน	อักษรจีน
ตราด	เจ้าพ่อหลัก เมืองตราด และ ศาลหลักเมือง บ่อไร่	สถาปัตยกรรม จีน มีหลักเมือง และหลักศิวิลิ่งค์ ศาลหลักเมือง บ่อไร่เป็น สถาปัตยกรรม ไทยและศาลเจ้า พ่อหลักเมือง สถาปัตยกรรม จีน	ประติมากรรม เจ้าพ่อหลักเมือง แบบจีนทั้งสอง แห่ง	จิตรกรรม ศาสนาพุทธ นิกายมหายาน ไขอิ้ว	อักษรจีน ประกอบ จิตรกรรม

สรุป

ชาวไทยเชื้อสายจีนได้สร้างศิลปวัฒนธรรมจีนไว้ที่ศาลหลักเมืองในภาค
ตะวันออกมีลักษณะแตกต่างกันไป เช่นการผสมกลมกลืนวัฒนธรรมจีนกับศาสนา

ปราสาทที่ศาลหลักเมืองจังหวัดตราดซึ่งเป็นจังหวัดเดียวที่มีศาลหลักเมืองแบบจีนมี
 เสาศิวิลิ่งคู่ปรากฏอยู่คู่กับเสาหลักเมือง เสาหลักเมืองที่ปราจีนบุรีแบบพรหมสี่หน้าเป็น
 อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์อีกแห่งหนึ่ง จังหวัดตราดมีศาลหลักเมืองอีกแห่งที่อำเภอ
 ปอไร่เป็นศาลหลักเมืองสถาปัตยกรรมไทยและศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสถาปัตยกรรมจีน มี
 ประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมืองและมีอักษรจีนกำกับ จังหวัดชลบุรีไม่ปรากฏเสาหลัก
 เมืองอยู่ในศาลหลักเมืองสถาปัตยกรรมไทยพื้นบ้านมีเพียงแต่เจี๊วดีไม้ปิดทองศิลปะ
 อุษยา เจี๊วดีไม้ไม่มีปรากฏในศาลเจ้าพ่อหลักเมืองระยอง และที่ศาลหลักเมืองนครนายก
 ด้วย ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองบางพระจังหวัดชลบุรีเป็นศาลหลักเมืองแบบจีนมีอักษรจีน
 บริเวณทางเข้าศาลหลักเมืองและประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมือง

จังหวัดจันทบุรีมีหลักเมืองปรากฏอยู่ 3 แห่งคือที่แห่งแรก ศาลหลักเมืองจันทบุรี
 สถาปัตยกรรมไทย ภายในศาลหลักเมืองมีประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมืองแบบจีน
 ประดิษฐานอยู่คู่กับหลักเมือง แห่งที่สองศาลเจ้าหลักเมืองที่ค่ายเนินวงมีอักษรจีนกำกับ
 ไว้ในศาลเจ้าหลักเมืองมีชื่อว่าศาลพระเจ้าตากสินมหาราช แห่งที่สามศาลเจ้าพ่อหลัก
 เมืองขลุ่ยมีศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสถาปัตยกรรมจีน ภายในศาลหลักเมืองมีเสาหลักเมือง
 จำนวน 2 เสา มีประติมากรรมเจ้าพ่อหลักเมืองแบบจีน มีวรรณกรรมศาสนาพุทธนิกาย
 มหายานและวรรณกรรมเถี่ยค๊กและอักษรจีนกำกับ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดระยองมี
 ศาลหลักเมืองสถาปัตยกรรมไทยประดิษฐานหลักเมืองและศาลเจ้าพ่อหลักเมืองแยกออก
 จากกัน โดยเฉพาะที่จังหวัดฉะเชิงเทราศาลเจ้าพ่อหลักเมืองประกอบด้วยประติมากรรม
 แบบจีน มีจิตรกรรมเถี่ยค๊ก สามก๊ก ศาสนาเต๋าและไชอิวมีอักษรจีนกำกับด้วย
 นครนายกและปราจีนบุรีเป็นศาลหลักเมืองสถาปัตยกรรมไทยอย่างเดียว โดยพระหลัก
 เมืองจังหวัดปราจีนบุรีมีป้ายพระหลักเมืองเป็นอักษรจีนและอักษรจีน มีภาพและอักษร
 จีนอยู่ใน เสาหลักเมืองที่ปราจีนบุรีมีหัวเสาแบบพรหมสี่หน้าแสดงให้เห็นบทบาท
 ของศาสนาพราหมณ์ เสาศิวิลิ่งที่ศาลหลักเมืองตราดและเสาหลักเมืองหัวเสาแบบ
 พรหมสี่หน้าแสดงการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมไทย จีน และพราหมณ์อย่างลง

ตัว จังหวัดสระแก้วเป็นมีมีเพียงใบเซียมซีไว้ให้ผู้มีสักการะหลักเมืองสองเสาทภายใน
สถาปัตยกรรมไทยเท่านั้น

ข้อเสนอในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ประเด็นเกี่ยวกับเจี๊วที่พบที่ศาลหลักเมืองเป็นเรื่องที่ควรพิจารณาว่ามีความ
เกี่ยวข้องกับการสร้างศาลหลักเมืองอย่างไร เนื่องจากพบเจี๊วไม่อยู่ที่ศาลหลักเมืองอีก
หลายแห่งเช่นที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรสาครก็ปรากฏว่าพบแผ่นไม้รูปเจี๊ว ขนาดสูง
ประมาณ 1 เมตร เรียกว่าเทพเจ้าจอมเมืองเป็นรูปเทวดาหัตถ์ขวดยกประทานพรหัตถ์ซ้าย
ถือพระขรรค์ มี कुमारน้อย 2 คนเป็นบริวารอยู่ด้านข้าง¹³ ส่วนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมคน
ไทยเชื้อสายจีนการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศ ควรจะได้ศึกษาการจัดทำป้าย
สารสนเทศเพื่อให้นักท่องเที่ยวอ่านและเข้าใจประวัติความเป็นมาของศาลหลักเมืองแต่
ละจังหวัด ปัจจุบันมีป้ายสารสนเทศดังกล่าวเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่
ศาลหลักเมืองตราดเพียงแห่งเดียว ศึกษาความเป็นไปได้ของการบริหารจัดการ
ศิลปวัฒนธรรมเงินที่ศาลหลักเมืองสำหรับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เช่นการจัดการภูมิ
ทัศน์ด้านความสะอาด ความสวยงาม การทำป้ายสารสนเทศบอกวิธีการไหว้
ศาลหลักเมืองและป้ายสารสนเทศที่สำคัญ เนื่องจากเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคน
ไทยเชื้อสายจีนที่สำคัญในภาคตะวันออก รวมทั้งการศึกษาความสำคัญของวัฒนธรรม
เงินในศาลหลักเมืองในประเทศไทยด้วย

เชิงอรรถ

¹ จี. วิลเลียม สกินเนอร์, **สังคมจีนในประเทศไทย ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์** ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บรรณาธิการ พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้า ,2548, หน้า 318.

² ผู้อ่านอักษรจีน Mr. Ai Hongpei –อ้าย หงเหย และ Mr. Sun Fiehan –ซุ่น เฟย หาน ผศ. ดร.กนกพร ศรีญาณลักษณ์ นิสิตผู้ประสานงาน นางสาวสุภารัตน์ แพรธำรง กุล และ นางสาวสิริรัตน์ วงศ์ศรีรัตนกุล

³ ศาสตราจารย์สุชาติ เถาทองสัมภาษณ์นายประมวล ชำนาญชานันท์ อายุ 83 ปี เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2552 นายประมวล ชำนาญชานันท์ให้ข้อมูลว่าบริเวณนี้ เดิมเป็นสะพานยาวน้ำขึ้นถึงศาลเจ้าพ่อหลักเมือง มีป่าโกงกาง ป่าแสมถึงหน้าแก่งมีการ ซ่อมเป็นระยะ ๆ ศาลหันหน้าลงทะเล ข้างศาลมีต้นโพธิ์ใหญ่ 1 ต้น หลังศาลมีบ่อน้ำ 1 บ่อ ชาวบ้านเรียกว่าบ่อศาลเจ้า หน้าศาลมีสะพานยาวพุ่งตรงไปทะเล สะพานนี้มีชื่อว่า สะพานยาวคือยาวกว่าทุกสะพานในสมัยนั้น จึงเป็นทำนองส่งสินค้าติดต่อไปมากับ ต่างจังหวัดอีกด้วย ต่อมาเมื่อเรือสะพานกลายเป็นซอยมีชื่อใหม่่ว่าซอยที่สามารคซึ่ง แปลว่าทางยาวความหมายเหมือนเดิม เดิมศาลมีงานประจำปีคือประเพณีกองข้าว เข้าทรงในวันขึ้น 6 ค่ำเดือน 6 เป็นเวลาติดต่อกัน 3 วัน ตอนเช้ามีการเข้าทรงทำพิธีกอง ข้าวที่ข้างคลองบางปลาสร้อย ประเพณีกองข้าวก็เริ่มจากศาลหลักเมืองนี้เป็นแห่งแรก ของจังหวัดชลบุรี ศาลนี้บูรณะครั้งที่ 1 พ.ศ.2492 ด้วยงบประมาณเทศบาลเมืองชลบุรี ครั้งที่ 2 บูรณะ พ.ศ.2534-2542 ด้วยงบประมาณของประชาชน

⁴ <http://www.sakaeo.go.th> เข้าถึงเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.2553

⁵ <http://www.l.mod.go.th/heritage/nation/oldcity/prachinburi6>.

⁶<http://www.teawtourthai.com/nakhomnayok/?id=1659> เข้าถึงเมื่อวันที่ 7
กุมภาพันธ์ 2554

⁷ <http://www.chachoengsao.go.th> เข้าถึงเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.2553 และคณะ
ผู้จัดทำหนังสือศาลหลักเมืองฉะเชิงเทรา ,ศาลหลักเมืองฉะเชิงเทรา กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท
สำนักพิมพ์ดาวฤกษ์ จำกัด พ.ศ.2542.

⁸ www.folktravel.com/archive/nernwong-html เข้าถึงเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม
2555)

⁹ <http://www.watkhlong.org> เข้าถึงเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2555

¹⁰ <http://www.rayong-culture.org> เข้าถึงเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.2553

¹¹ http://www.thai-tour.com/thai-tour/east/trad/data/place/pic_citypole.htm เข้าถึง
เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ.2553

¹² ต้วน ลี เซิง และ บุญยิ่ง ไร่สุขศิริ, ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนใน
ประเทศไทย กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท ส่องสยาม จำกัด 2543, หน้า 45.

¹³ <http://thai.tourismthailand.org> เข้าถึงเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2553
